

О. В. Процук

здобувач кафедри цивільно-правових дисциплін

СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЙНОЇ ПРОЦЕДУРИ У ВИРІШЕННІ СПОРІВ

В Україні інститут медіації досі не отримав свого законодавчого закріплення. Наразі має місце унікальна ситуація — діє Український центр медіації при Києво-Могилянській бізнес-школі, напрацьовується практика застосування процедури медіації, але питання правового регулювання залишається відкритим. Хоча, наприклад, Галина Єрмоєнко, керівник Українського центру медіації, не вбачає в цьому явищі негативної тенденції та наголошує, що в нинішніх реаліях вірним шляхом є розвиток медіації саме незалежно від правового закріплення, оскільки існує загроза згубити перспективи розвитку медіації. По-перше, за рахунок введення обов'язковості медіації при відсутності необхідної кількості професійних медіаторів і, по-друге, виникнення ситуації «відстоювання черги за сертифікатами», а саме — отримання документа, який надає можливість займатися медіаційною діяльністю без надання належного рівня знань [1, с. 9].

Визначаючи сферу застосування медіації, варто звернути увагу на співвідношення понять «конфлікт» та «спір». На нашу думку, найбільш вдалою є концепція, в якій «спір» визначається більш широким поняттям, яке поглинає термін «конфлікт». Так, під конфліктом розуміють розбіжності у приватних відносинах, а спір — це конфлікт, сторони якого не здатні самостійно вирішити розбіжності, в результаті чого ви-

никає необхідність звернутися до компетентних органів. Саме тому більш доцільно застосовувати поняття «спір».

Проект закону «Про медіацію» вносився до Верховної Ради України тричі. У 2012 році народними депутатами України Ківаловим С. В., Бондиком В. А., Кармазіним Ю. А., Тищенко О. І.; у 2013 році народним депутатом України Федорчуком Я. П. та у 2015 році народними депутатами України Шкрум А. І., Сироїд О. І. Доля цих законопроектів залишається незмінною — вони зняті з розгляду.

Принципової різниці в визначенні сфери застосування медіації в вищезгаданих проектах немає. Це — цивільні, господарські спори, справи з приводу адміністративних правопорушень та кримінальні провадження. Відсутність конкретизації по суті дає можливість застосовувати процедуру медіації у всіх сферах правового поля, за винятком «випадків, передбачених чинними законами України». З однієї сторони, в цьому вбачається позитивний момент — особи, які бажають врегулювати свій спір за допомогою процедури медіації, мають можливість звернутися до медіатора практично з будь-якого питання. З іншої — можливі зловживання. Саме з цієї позиції виходили Комітет з питань правової політики та правосуддя та Головне науково-експертне управління, розглядаючи проект «Закону про медіацію» 2014 року.

Комітет зауважив, що сфера застосування медіаційної процедури має бути визначена більш детально, підпадає під сумнів положення щодо врегулювання спорів за допомогою медіації в кримінальних правопорушеннях, вказуючи на те, що це «не узгоджується із загальними завданнями відповідного законодавства, зокрема, із завданням запобігання злочинам шляхом покарання за їх вчинення» [2, с. 11].

Висновок Головного науково-експертного управління також вказує на необхідність деталізації сфери застосування медіаційної процедури шляхом встановлення обмежень — заборони використання у досудових спорах, які не можуть розглядатися у третейських судах, заборони застосовувати у спорах, в яких однією із сторін є держава, територіальна громада, їх органи, державні та комунальні підприємства, неповнолітні особи, особи з обмеженою дієздатністю, при розгляді справ про адміністративні правопорушення тощо [3, с. 6].

Аналізуючи міжнародні акти та законодавство інших країн, таких як Російська Федерація, Польща, Норвегія, Швеція можна прийти до висновку, що досить часто при визначенні сфери застосування медіаційної процедури має місце такий метод як виключення, тобто дається перелік випадків, в яких застосування медіації неможливе. Цей метод використовується в Директиві Європейського парламенту та Ради про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних і комерційних справах. Хоча в тексті директиви і міститься поправка, що вона застосовується до трансграничних спорів, але разом із тим це не виключає її застосування в процесах, які відбуваються в межах державних кордонів конкретної країни. Зазначається, що директива застосовується до цивільних і комерційних спорів, за винятком прав і обов'язків, про які сторони не можуть домовитись інакше ніж вони передбачені чинним законодавством, також дія директиви не поширюється на податкові, митні та адміністративні спори [4, ст. 1].

Отже, підводячи підсумок, необхідно сказати, що медіаційна процедура може застосовуватись практично при вирішенні всіх спорів за наявності бажання та готовності сторін конкретного спору досягти згоди [5, с. 1021].

Відповідно до частини п'ятої статті 55 Конституції України держава гарантує кожному будь-якими незабороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань [6, ст. 55]. Саме це положення Конституції дає змогу кожній особі звернутись до медіатора для вирішення спору. Однак сфера застосування медіаційної процедури повинна законодавчо обмежуватись та унеможлиблювати її застосування, наприклад, в спорах, де однією із сторін є державний орган, чи в кримінальних провадженнях.

Література

1. Єрмоєнко Г. Закон про медіацію: краще ворог гарного? [Електронний ресурс] // Юридична газета. — 2012. — Випуск № 27, 3 липня. — Режим доступу : www.yur-gazeta.com — Назва з екрана.
2. Висновок Комітету з питань правової політики та правосуддя від 02.09.2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf35154558 — Назва з екрана.
3. Висновок Головного науково-експертного управління від 13.05.2015, № 2480 [Електронний ресурс]. — Режим доступу :

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf35154558 —

Назва з екрана.

4. Директива № 2008/52/ЄС Європейського парламенту та Ради про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних і комерційних справах [Електронний ресурс] : Міжнародний документ від 21 травня 2008 року. — Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_a95 — Назва з екрана.
5. Курс цивільного процесу : підручник [Текст] / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін. ; за ред. В. В. Комарова. — Х. : Право, 2011. — 1352 с.
6. Конституція України [Електронний ресурс] : Закони України від 28.06.1996 р., із змін., внес. згідно із Законами України: за станом на 21.02.2014 р. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> — Назва з екрана.